

med det engelske kompagnis Kinafarere, men derimod med den hastigt voksende flåde af private engelske skibe, der sejlede mellem Indien og Canton. Denne handel, hvis provenu finansierede en voksende del af de engelske opkøb i Canton, savner endnu en selvstændig behandling. Der er dog næppe tvivl om, at det var denne specielle handel, som, sammen med den traditionelle vareudveksling imellem Indien og Indonesien, dannede det egentlige grundlag for den tidlige engelske aktivitet i Malaccastrædet. I den forbindelse er forfatterens påvisning af den sekundære rolle, som hensynet til den britiske flåde spillede, værdifuld.

Tyngdepunktet i fremstillingen ligger indenfor administrationen af de små britiske støttepunkter, og som nævnt skyldes dette materialets karakter. På baggrund af tesen om Kinahandelens betydning må dette imidlertid karakteriseres som en skævhed. Penang, Malacca og Singapore var fra starten planlagt som støttepunkter for britisk handel, og som sådan administreredes de. De vendte ryggen til halvøen, hvor England helt frem til 1873 opretholdt en konsekvent ikke-indblandingspolitik overfor malajstaterne. Selve handelen er imidlertid kun behandlet spredt, og selvom der næppe er tvivl om tesens holdbarhed, så får den dog i det foreliggende arbejde i højere grad karakter af et postulat. Materialet om handelen er unægtelig både spredt og vanskeligt at benytte, ligesom man formentlig må forvente ret snævre grænser for de oplysninger, der vil kunne uddrages deraf. Det er dog alligevel et spørgsmål, om ikke forfatteren udfra det eksisterende materiale alligevel kunne være kommet noget videre på dette område. »The British in Malaya« repræsenterer derfor snarere et værdifuldt forarbejde til den fortsat savnede behandling af den kinesiske og sydøstasiatiske handel gennem Malaccastrædet og af de tidligere britiske støttepunkters rolle deri.

OLE FELDBÆK

RENÉ RÉMOND: *La vie politique en France depuis 1789. Tome I: 1789-1848.* Collection U/Série »Histoire contemporaine«. Paris, Librairie Armand Colin, 1965. 424 s. Kort. 30 F.

Denne bog er ikke en fortællende fremstilling af Frankrigs politiske historie fra generalstændernes sammentræden til Louis Philippes fald, men en analytisk gennemgang af de faktorer, der var udslaggivende for det politiske begivenhedsforløb, både hvad angår de institutionelle rammer, de optrædende aktører og de kollektive bevægelser. I et meget instruktivt indledningskapitel karakteriserer forfatteren sin fremstilling som et forsøg på at forene den traditionelle historiske metodik med sociologiens og den politiske videnskabs anvendelse af mere generelle teoridannelser. Fra historien kommer tilskyndelsen til at omfatte »la réalité concrete et vivante et de l'embrasser dans sa totalité« og at behandle »tous les acteurs«, ikke blot de ledende politiske skikkelser, men også »le militant, l'électeur, le citoyen«, medens man gennem den politiske videnskabs »confrontation systématique du passé et du présent ... peut attendre un éclairage plus pénétrant du passé, une compréhension plus avertie du présent et une notion plus exacte de ce qu'est la vie politique en général« (s. 6-7).

En sådan dobbelt målsætning har været opstillet før, som oftest med det

resultat, at både historikere og political scientists har stillet sig afvisende, men for Rémonds vedkommende er eksperimentet lykkedes. Hans emne præsenteres med forbilledlig klarhed: hans af Pierre Renouvin tydeligt inspirerede behandling af »les forces profondes« og hans generaliserende fremstillingsform udarter på intet punkt til skematisk tørhed, men modificeres og justeres uafbrudt ved konfrontationen med det konkrete begivenhedsforløb. Bogens styrke ligger i dens komposition og i dens vurderinger; derimod bringer den i følge sagens natur – den er skrevet som lærebog for de franske universitetsstuderende – ikke meget nyt stof. Man kunne måske også rette en kritik imod en disposition, der lader den større halvdel af bogen koncentrere sig om de fem egentlige revolutionsår, hvilket har medført en noget stedmoderlig behandling af især direktorie- og kejsertiden.

Bogen har – især for fransksprogede værkers vedkommende – en udmærket og behageligt selektiv bibliografi, og dens rige udvalg af illustrerende kildesteder gør den til et særdeles nyttigt orienteringsværk. Rémonds bog er den bedste håndbog i denne periodes franske politiske historie, der for øjeblikket er på markedet.

JOHNY LEISNER

The Travel Diaries of T. R. Malthus. Edited by PATRICIA JAMES. Cambridge University Press, for the Royal Economic Society, 1966. xvi + 316 s. Ill. 45 sh.

Da Robert Malthus 1803 udsendte anden og stærkt ændrede udgave af sit berømte *Essay on the principle of population*, havde han bl.a. indarbejdet en drøftelse af befolkningsforholdene i Norge. Materialet hertil var tilvejebragt under en rejse til Skandinavien 1799, om hvis forløb man hidtil kun indirekte har vidst besked gennem en senere udgivet rejsebeskrivelse af en af hans rejsesfæller, E. D. Clarke. I 1961–62 kom det imidlertid for dagen, at Malthus' rejsedagbøger fra rejsen i Danmark og Norge og forskellige andre egenhændige optegnelser opbevarede hos en fjern slægtning, der beredvilligt stillede disse værdifulde og hidtil upåagtede kilder til rådighed for udgivelse. Foruden hovedstykket, den skandinaviske rejsejournal (udg. s. 24–219), bestod papirerne af nogle notater fra en rejse i Nordengland 1810 (s. 220–25), en dagbog fra en rejse til kontinentet 1825 (s. 226–52) samt en dagbog over en ferietur til Skotland 1826 med tilhørende regnskaber (s. 253–72). Til udgaven har Mrs. Patricia James føjet biografiske oplysninger, omhyggelige indledninger til de enkelte stykker, noter og appendices, hvoraf det interessanteste er det, hvori Malthus' kapitel om Norge sidestilles med forlægget: afsnit i rejsejournalen, hvor han har noteret erhvervet viden om norske befolkningsforhold.

Som man kunne vente er Malthus på sin skandinaviske rejse meget optaget af de rådende sociale og økonomiske tilstande. Han forhører sig om ernæringsmuligheder, hygiejne, kostvaner, arbejds lønninger, priser, landbrugets økonomi og rentabilitet, ægteskabs- og børnehypighed m.v. m.v. og refererer ofte til den opdagelse som turen bl.a. bragte ham, at landbefolkningen i Norge på grund af militærtjenesten sent blev i stand til at gifte sig, så at befolkningsudvik-